

AYSEL HANLARKIZI İLE SON ŞİİR KİTABI *SEN GELDİN* VE ŞİİR ANLAYIŞI ÜZERİNE

Enver Aykol

■ *Aysel Hanım, Türkiye’de ikinci şiir kitabınız da çıktı, sizi tebrik ediyorum.*

Sağ olun, minnettarım...

Şiirlerinizde genel olarak geleneğin izini sürdüğünüz görülüyor. Şairler gelenek karşısında iki farklı tavır alırlar. İlki Yahya Kemal’in deyişiyle “kökü mazide olan ati”ler diğeri ise geleneğe isyan bayrağını kaldıran şairler. Sizin şiirinizde geleneğin rüzgârları esiyor ancak bazı mısralarınız alışlagelmiş ifadelerin ve söylemlerin dışında ayrıksı bir yerde duruyor. Siz, geleneksel şiirle bağınızı nasıl tanımlıyorsunuz?

Şark toplumlarının umumiyetle geleneklere bağlı ve değişimin bu toplumlarda daha zor gerçekleştiğini söylemem mümkündür. Elbette bu bağlılık edebiyata da dâhildir. Ancak gelenek adı altında dayatılan ve kabul edemediğimiz bazı şifahi kurallar da var. Hayatın farkına varıp dünya görüşü kemale eren yazar ve şairlerin, geleneğin izlerini terk edip tüm bunlardan vazgeçip isyan bayrağı çektiklerini de görüyoruz. Dünyanın yaratılışından günümüze kadar tekrar eden bu duruma yenilik arayışı ve değişme, değiştirme mücadelesi diyebiliriz. Ben yeniliklere ve inkişafa açık bir şair olarak tekrara düşmemek kaydıyla geleneği ve o köklerden beslenerek farklı zirveler arayışını sürdürmeyi yeğliyorum. Bu tutumum şiirlerime de yansıyor. Ben, her şeyden evvel yaşadığım coğrafyanın, bu coğrafyanın ürettiği medeniyetin var ettiği biriyim. Bu kültürün inşa ettiği geleneğin içine doğdum, büyüdüm. Dünyaya bakışım, estetik kaygılarım bu gelenek ile yoğruldu. Bu nedenle de şiirlerimde geleneksel izlerin görülmesi tabiidir. Fakat aynı zamanda yaşadığım döneme aitim. Okuyor, gözlemliyorum ve bugün insanlık büyük ölçüde hangi sıkıntılarla boğuşuyorsa ben de aynı sorunlarla mücadele ediyorum. İşte söz ettiğiniz ayrıksılık da burada başlıyor. İnsanoğlu nostaljik bir geçmişte yaşamadığı gibi sadece anı da yaşayamaz. Geçmişten getirdiği hatıraları da bugüne taşır. Bugün gördüklerini anılarıyla ilişkilendirir ve yeni

bir anlam meydana getirir. Ben de şiirlerimde sadece bugünü yaşamadığım gibi mazide de takılıp kalmıyorum. Şiir geleneğimizin hafızasını da şiirlerimde taşıyor ve bugünü onlardan geç alarak söze döküyorum.

Bu durumu şiir dışında, diğer sanat dallarında da görmek mümkün. Klasik ya da halk müziğinin derinliklerine indiğimizde modern çağda yaratılan her şeyin aslında bu köklerimiz üzerine kurulduğunu görüyoruz. Bence gelişen ve mükemmelleşen her şey, köklerin yani geleneklerin dalları ve tomurcuklarıdır.

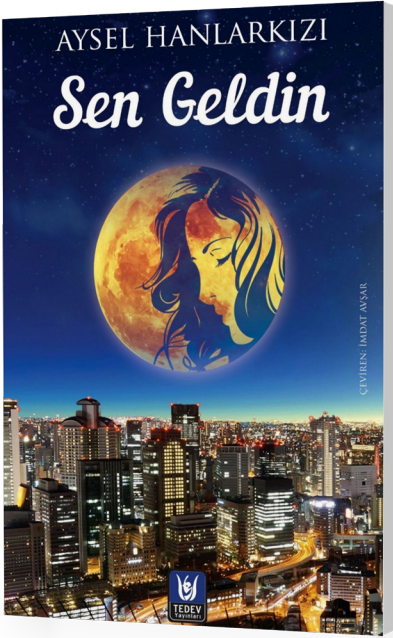
Şiirin atmosferini inşa ederken sıklıkla tabiata başvuruyorsunuz. Tabiata atıf yaparken tekrara düşmekten, klişe ifadeler üretmekten korkmuyor musunuz? Tabiatı, insanın iç dünyasını yansıtan bir metafor olarak mı görüyorsunuz?

İnsan her zaman tabiatla iç içedir. Biz bir anlamda tabiatın da çocuklarıyız. Tabiatın dilini, sırrını keşfetmek ve tabiatı iyi okumak gerekiyor. Siz buna “görsel okuma” diyorsunuz. Öyle muhteşem bir dili ve ifade biçimleri var ki tabiatın. Belki de biz tabiatın dilini şiire tercüme ediyoruz. Öte yandan bir sığınaktır tabiat. Şairler, hayatın bunaltıcı anlarından kaçmak, tabiatın o eşsiz renkleri içinde huzur bulmak için duygularının diliyle tabiata yönelmeyi tercih ediyor bence. Belki de tabiatın dilini tercüme gayretidir şiir... Bu nedenle şairin dilinde bulutlardan ayrılan yağmur damlaları “göğün gözyaşlarına”, deli rüzgârlar ise sevgilinin “çılgın davranışlarına” dönüşüyor. Bu metaforik imgeler, şiirde, bir ressamın fırçasından tuvale akseden tablolar gibidir. Tabiat yardımıyla, duyguların kelimelerle resmini çiziyor şairler. Eğer tabiatın görüntüsünü, dilini orijinal ifadelerle şiirin diline çevirebilirsek, klişe ifadelerle tekrara düşme korkusunu da ortadan kaldırmış oluruz. Ayrıca bir şairin korkarak kalem oynatabileceğine inanmıyorum. Şiir; şairin korkularından, acılarından ve düşüncelerinden damıtılmış ve arınmış olarak gelip söz söz doğar.

Şiirlerinizdeki ritim ve ahenk, okuyucuda güçlü bir etki bırakıyor. Şiirlerinizin ritmini oluştururken hangi unsurları göz önünde bulunduruyorsunuz?

İnsan olarak hepimiz aslında aynı duyguları yaşıyoruz. Ayrılık ve ölüm karşısındaki kederi, vuslat arzusuyla tutuşan yüreğin acılarını, vahşet önünde

içimize işleyen korkuları, tabiatın güzelliği huzurundaki hayranlığı hangimiz yaşamadık ki? Ancak ben Tanrı'nın şair kullarını, bu duyguları kelimelerle daha güzel ifade etmeleri ve sıradan insanların ifade edemediklerini dile getirmeleri için yarattığını düşünenlerdenim. Şiirimin ritmi, o anda yaşanan duyguların yarattığı musikiye bağlıdır. Bu musiki bazen sıla hasretini, özlemi anlatırken bir turna katarının çığlıklarına dönüşüyor, bazen de uzak bir ülkede evini, ailesini ya da bacağını, bomba yağmuru altında kaybeden bir bebeğin ağlamasına... Şiirdeki bu musikiyi yakalamak için öncelikle şairane bir ruha sahip olmak gerektiğini düşünenlerdenim.

Birbirimizden binlerce kilometre uzakta yaşamamıza rağmen, iki yıl önce doğanın acımasızlığını gözler önüne seren Türkiye'deki korkunç deprem, beni sarsmıştı. Kendimi günlerce moloz yığınla-

rının altındaymışım gibi hissettim. Daha sonra evladını beton yığınları içerisinde arayan bir annenin yaşadığı o acı duyguyu hissettim. Başımı sokacak bir evim, sıcacık bir yuvam olduğu hâlde titreyip üşümüş, orada acı çeken insanlara yardım edemediğim ve aciz olduğum için kendimden utanmış ve isyan etmiştim. Elimdeki yegâne güç, duyguları bu büyük felaketin ritmiyle, ölümün ahengiyle şiire dönüştürmekti... Öyle de yaptım... Şiirimin ritmindeki ana unsurlar, işte bu saydığım duygularla ilintilidir.

Şiirlerinizin başka dillerde yeniden terennüm ettiğini söyleyebiliriz. Peki, sizce çeviriler, şiirin özünü koruma noktasında ne kadar başarılı?

Ben de çeviriler yapıyorum. Şiir çevirisi konusunda oldukça hassasım. Şiirin mazmununu koruyarak tercüme edilmesi, metaforların anlaşılması ve başka bir dile, o dilin şiir iklimine uygun iyi bir şekilde aktarılması her çevirmenin yapabileceği bir iş değildir. Şiirlerime evladının üzerine titreyen bir anne hassasiyetiyle yaklaştığımı söylersem, abartmış olmam. Bu nedenle şiir çevirisini için ehli olmayana havale etmek olmaz. Gökte süzülerek uçan bir dizinin kolunun kanadının kırılmasına tanık olduğumu söyleyebilirim. Yeri gelmişken söylemeliyim: Azerbaycan şiirini Türkçeye, Türk şiirini Azerbaycan Türkçesine uygunlaştıran, uyarlayan, çeviren -adına ne dersiniz deyin- pek çok kardeşlerimiz var ancak bu konuda, her iki yönde de ciddi problemlerin olduğunu itiraf etmeliyim. Bu tür çevirilerin hangi lehçeye ait olduğuna karar veremi-

yor insan! Bu konuda iki ülkenin dilini, geleneğini, edebiyatını çok iyi bilen ve yüzlerce eseri çevirip yayımlayan İmdat Avşar'ın, nitelikli çalışmaları örneklerdir. O, Azerbaycanlı şairlerin, yazarların duygularını ve söylemek istediklerini ister nesir ister şiir olsun- Türk okuruna mükemmel şekilde aktarabiliyor. Türkiye'de yayımlanan iki şiir kitabımın da onun çevirisiyle yayımlandığı için hoşbahtım.

Şiirlerinizdeki “bekleyiş” ve “özlem” temaları, zaman algımızın ne kadar öznel olduğunu da ortaya koyuyor? Bir şair olarak zamana nasıl bir anlam yüklüyorsunuz?

Zaman, garip bir kavram. Her şeyi, her insanı aynı şekilde etkiliyor, eskitiyor, değiştiriyor, dönüştürüyor... Her şeyi belirleyen bir mefhum sanki. İnsanı, eşyayı, tabiatı hatta duyguları değiştirme gücüne sahip. Ancak biz insanların zamanı algılama biçimimiz de içinde bulunduğumuz âna göre değişiyor. Zamanın ölçüsü dünyanın güneş eksenindeki hareketidir. Bu dönüş yıla, aya, güne, saate, dakikaya, saniyeye “anlara” bölünüyor ve aslında ölçü birimi standart. Buna rağmen hastane koğuşunda, bir hastanın tavana gözlerini dikip geçirdiği bir dakika bir yıla eşdeğer olabiliyor. Havaalanında sevgiliyi beklerken buluşma saatinin bir türlü gelmemesi de böyle bir duygusal algıdan kaynaklanıyor... Bin bir eziyetle doğurduğun, uykusuz geceler geçirip büyüttüğün evladının yuvadan uçması da öyle... Geriye dönüp baktığında yirmi yıl göz açıp kapayıncaya kadar geçmiş gibi geliyor insana. Şairler, sıradan insanlardan farklı olarak bu tür olaylara daha duyarlı, daha hassas ve yaratıcı bir gözle bakıyorlar. Zamanı, içeriden veya dışardan gözlemleyip bu duygusal yanılgıları farklı bir dille ifade ediyorlar... Bence tek fark budur...

Şiirlerinizdeki anlatıcı, zaman zaman bir gözlemci, zaman zaman da bir özne olarak yer alıyor. Bu anlatıcı geçişleri şiirinizin yapısını nasıl etkiliyor? Bu şair/anlatıcı kimliğinin metinle ilişkisi nedir?

Yaratıcı insanın en büyük özelliği budur. Başkalarının derdini kendi derdiymişçesine yaşayabilmek... Kilometrelerce uzakta yaşanan acı bir olayın içindeymiş gibi hissetmek... O anda, şair kendinden uzaklaşıp “öteki” olur, o insanın yaşadıklarını yaşar. Bazen de kendi acısını, sevincini şiire dönüştürür. Bu nedenle şiirdeki anlatıcıyı belirleyen şey duygulardır. Kanaatimce en büyük

edebiyat, hayatın kendisidir. Bunu en güzel şekilde anlatma görevini ise şairler üstlenirler.

Kimi şiirlerinizde monologlar göze çarpıyor. Bu monologlar/iç konuşmalar şairin kendisiyle yüzleşmesini mi ifade ediyor? Bu yüzleşmelerin şiirinizin temel çatışmasını inşa ettiğini söyleyebilir miyiz?

Şiir, insanın iç dünyasıyla yüz yüze geldiği yerdir. İşte o zaman kendiyi kavga eder, savaşıyor şairler. Bazen bu iç çatışmalardan zaferle çıkar, bazen duygularına mağlup olur, çaresizlik içinde söze teslim olur. Bazen hayatı sorgular, vicdan terazisinde kendini tartar şairler.

Modern Azerbaycan şiirinin bugün geldiği noktayı nasıl değerlendiriyorsunuz?

Çağdaş Azerbaycan şiiri, geleneklerini muhafaza etmeye devam etse de modernleşmeyi sürdürdüğünü söyleyebilirim. Hece ve aruz vezni, her ne kadar geçtiğimiz asrın edebiyatına ait şiir ölçüsü sayılsa da bu vezinlerde yenilikler yaratabilen yetenekli ve yaratıcı şairlerimiz var ve günümüzde de başarılı örnekler vermekteler bunlar Aynı zamanda dünya edebiyatından istifade ederek kendilerini geliştirmeye de devam ediyorlar. Ben de geleneğin izinde çağdaş bir şiir dili aradığımı, köklerden beslenerek yeni şeyler söyleme gayreti içinde olduğumu ifade edebilirim.

Bugün şiir alanında bazı tartışmalar olsa da bir meydan okumayla bazı değerler yıkılmaya çalışılsa da ben bu metinlerin edebiyat süzgecinden geçerek eleneceğine inanıyorum. Ben sadece eleğin üstünde kalan edebî metinlerin ve şiirlerin -edebiyat tarihinde her zaman olduğu gibi- yarına kalacağını düşünüyorum.